

Nr 242.

Ankom till riksdagens kansli den 1 december 1944 kl. 1 em.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående inrättande av försvarets forskningsanstalt
jämfte i ämnet väckta motioner.*

(1:a avd.)

I propositionen nr 293 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att en försvarets forskningsanstalt skall från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas, inrättas och organiseras efter i huvudsak den plan, som av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivits;

dels godkänna följande personalförteckning för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Personalförteckning.

Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad
1 överdirektör		C 10
2 avdelningschefer		högst C 7
2 laboratorer		» C 5

dels godkänna följande avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 31 000
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 4 000
	<hr/> Summa kronor 35 000;

dels till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kronor;

dels ock till Nybyggnad för försvarets forskningsanstalt å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 såsom kapitalinvestering i försvars-

väsändets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanlag av 100 000 kronor.

Vidare har utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *G. Karlsson m. fl.* väckt motion (I: 352), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 293;

dels ock en inom andra kammaren av herr *B. von Friesen* väckt motion (II: 560), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en försvarets forskningsanstalt skall från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas, inrättas och organiseras, varvid den i bilaga till Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende framlagda planen följes med nedanstående ändringar:

1. I stället för överdirektör med de i propositionen föreslagna befogenheterna och skyldigheterna tillsättes en militär administrativ chef med placering i lönegrad högst Ob 1 samt med följande huvuduppgifter: att förestå anstaltens kansli, att vara ordförande i samarbetskollegiet (se nedan), att i egenskap av ordförande i utredningssektionen leda utredningar, där militär sakkunskap är nödvändig, att i samråd med militära myndigheter anordna erforderliga fältförsök, att i den mån så visar sig behöfligt följa och medverka till det militära utnyttjandet av forskningens resultat och arbeta på utvecklandet av förbindelserna mellan forskningsanstalten och militära myndigheter samt att tjänstgöra som föredragande i anstaltens styrelse.

I instruktionen för den administrative chefen bör uttryckligen framhållas, att denne icke äger utan styrelsens medgivande ingripa i forskningsavdelningarnas vetenskapliga arbete.

2. Den direkta ledningen av forskningen lägges — i den mån den icke är av sådan art, att den bör överlätas på styrelsen — på ett antal väl kvalificerade forskare. En av forskarna inom vardera av de tre avdelningarna tjänstgör som administrativ föreståndare för avdelningen.

I forskningsfrågor samt vid uppgörande av personal- och omkostnadsstat för respektive forskningsavdelningar skola avdelningsföreståndarna tjänstgöra som föredragande i styrelsen.

3. För samarbetet mellan avdelningarna inrättas ett samarbetskollegium, där den administrative chefen är ordförande och avdelningsföreståndarna och övriga vid anstalten arbetande kvalificerade forskare äro medlemmar.

4. För anstalten erforderliga nybyggnader böra uppföras i huvudsak enligt alternativ II i forskningsnämndens förslag.

5. Forskningsnämndens förslag beträffande personalorganisation bör ligga till grund för personalförteckning för forskningsanstalten. I nedanstående tablå anges det antal forskarbefattningar, som föreslagits av forskningsnämnden och i propositionen, samt i sista kolumnen det antal befattningar, som i motionen anses böra upptagas å personalförteckningen i ifrågavarande fall. I övrigt anser motionären propositionens förslag böra följas:

	Försvarets forsknings- nämnd	Proposi- tionen	Motionen
Forskare i högst C 7.....	5	3	5
» » » C 5.....	—	3	3
» » » C 4.....	7	—	4
Kontraktanställd forskare (högst C 5 utan pen- sion).....	—	4	—
Verkstadschef i C 4	1	—	1
» » Eo 27.....	—	1	—
Biträdande ingenjör i Eo 20.....	1	—	1
Forskningsassistenter Eo 24.....	9	6	9
» Eo 22.....	3	2	3

6. Forskningsnämndens förslag till avlöningsstat, omkostnadsstat och anslag till särskild forskning bör ligga till grund för beräkning av de årliga omkostnaderna för forskningsanstalten. I propositionen föreslagna ändringar av formell art böra dock beaktas.

I anslutning till vad sålunda föreslagits hemställes i motionen, att riksdagen måtte fastställa följande personalförteckning för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Personalförteckning.

Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad
1 chef för försvarets forskningsanstalt	högst	Ob 1
3 forskare	»	C 7
2 »	»	C 5

I fråga om avlöningsstat, förslagsanslag till avlöningar och investeringsanslag till nybyggnad för försvarets forskningsanstalt ansluter sig motionen till i propositionen framlagt förslag, dock med den ändring av avlöningsstaten, som föranledes av i motionen föreslagen ökning av personalförteckningen. Motionens yrkande i denna del innebär alltså, att riksdagen måtte

1. godkänna följande avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 36 500
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 4 500
	<u>Summa kronor 41 000</u>

2. till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar å tilläggsstat I till riksdagen för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 41 000 kronor;

3. till Nybyggnad för försvarets forskningsanstalt å tilläggsstat I till riksdagen

staten för budgetåret 1944/45 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Genom beslut den 5 februari 1943 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för försvarsdepartementet att tillsätta en nämnd, försvarets forskningsnämnd, bestående av högst sju personer, med uppgift att — i avbidan på genomförandet av en slutgiltig organisation av den naturvetenskapliga och tekniskt-vetenskapliga forskningen för militära ändamål — verka för forcering och samordning av nu pågående forskningsverksamhet inom försvarsväsendet ävensom att verkställa utredning rörande ifrågavarande forskningsverksamhets framtida ställning och organisation.

Med skrivelse den 30 december 1943 har forskningsnämnden framlagt förslag angående forskningsverksamhetens inom försvarsväsendet framtida ställning och organisation. Vid förslaget hava fogats särskilda yttranden av två av nämndens ledamöter (professorerna Siegbahn och Sievert). Över förslaget hava yttranden inhämtats från vederbörliga myndigheter.

Departementschefen har redogjort för forskningsnämndens förslag samt de däröver avgivna remissyttrandena.

Forskningsnämnden har understrukit, att en ändamålsenligt ordnad forskningsverksamhet i många fall kunde medföra mycket betydande besparingar för staten av mer eller mindre indirekt natur, exempelvis om tack vare vunna forskningsresultat en dyrbar utländsk konstruktion icke behövde inköpas, enär likvärdig eller effektivare svensk konstruktion framkommit. Värdet av dylika besparingar kunde emellertid sällan påvisas siffermässigt. Som exempel på en mera direkt besparing har nämnden framhållit tillverkningen av folkgasmasker. Efter ingående försök av fysisk, kemisk och fysiologisk natur kunde kemiska anstalten föreslå tillverkning av en gasmasktyp, som — utan att den nödvändiga effekten eftersattes — reducerade statens anskaffningskostnader med omkring 10 miljoner kronor. Om resurser saknats för en allsidig vetenskaplig undersökning av detta problem, hade man aldrig kunnat taga ett sådant ansvar, och staten hade direkt åsamkats en merutgift av minst sagda belopp.

Även en annan omständighet av statsekonomisk betydelse har av nämnden framhållits. Blotta vetenskapen om att staten förfogade över resurser för undersökning av problemen kunde enligt nämndens mening sporra industrien till att söka nå fram till de bästa och billigaste konstruktionerna. I all synnerhet gällde detta sådana materielslag, som endast tillverkades vid ett företag, varvid sålunda den statliga forskningen i viss mån komme att medföra samma verkan som den naturliga konkurrensen.

Forskningsnämnden har slutligen tillagt, att en enhetligt ordnad forskningsverksamhet för militära ändamål vore avsedd att innebära en rationalisering i jämförelse med nuvarande förhållanden, vilken i längden syntes

komma att draga mindre kostnader för det allmänna än den nuvarande, mera oenhetliga verksamheten.

Forskningsorganisationens inom försvaret uppgifter ha i anslutning till det nyss sagda av nämnden sammanfattningsvis angivits vara att följa den allmänna naturvetenskapliga och tekniskt-vetenskapliga utvecklingen med hänsyn tagen till militära behov och den militära taktiskt-tekniska utvecklingen, att inspirera och samordna forskningsverksamhet för vissa militära ändamål vid allmänna vetenskapliga institutioner samt inom industrien ävensom att bedriva forskning vid en direkt för militärt ändamål inrättad forskningsanstalt.

Forskningsnämnden har, med beaktande å ena sidan av den stora betydelsen av intim kontakt mellan de militära fackmännen och forskarna, å andra sidan av forskarnas behov av tillräcklig frihet i sitt arbete, funnit sig böra framställa följande förslag angående den militära forskningsverksamhetens topporganisation.

En självständig institution, förslagsvis benämnd *försvarets forskningsanstalt* och direkt underställd Kungl. Maj:t, inrättas. Anstalten ställes under ledning av en styrelse, och som chef för anstalten anställs en överdirektör. Under överdirektören lyda kansli samt utredningssektion ävensom olika forskningsavdelningar.

Inom försvarsstaben upprättas en ny avdelning, benämnd *försvarsstabens forskningsavdelning*, vilkens chef ingår i forskningsanstaltens styrelse.

Vid sidan av styrelsen för försvarets forskningsanstalt inrättas ett rådgivande organ, benämnt *försvarets forskningsråd*, med ett antal av förslagsvis 25 representanter för naturvetenskaplig, teknisk och militärteknisk sakkunskap m. fl.

Forskningsnämnden har vidare framlagt vissa synpunkter på frågan om avgränsningen mera i detalj av anstaltens arbetsuppgifter och härom anförd följande.

Beträffande den fotografiska och fotogrammetriska forskningen föreläge enligt nämndens mening stora svårigheter att nu organisera densamma och ansluta den till forskningsanstalten. Detta berodde bland annat på omöjligheten att under nuvarande förhållanden anskaffa den speciella apparatur, som erfordrades för upprättande av nya laboratorier för nämnda forskning. Ifrågavarande forskning utgjorde därför för närvarande ett typiskt exempel på lämpligheten av att verksamheten förlades till annan institution än forskningsanstalten, där resurser funnes och kunde utnyttjas.

Försvarsstabens fotoanstalt, som till huvudsaklig uppgift har att tillgodose försvarsväsendets behov av fotografiska och fotogrammetriska rutinarbeten, borde med hänsyn härtill alltjämt kvarstå under försvarsstaben.

Anledning syntes vidare icke föreligga att inordna flygvapnets försöksanstalt vid Malmslätt under forskningsanstalten. Nämnda försöksanstalt är ett provningslaboratorium, som enligt nämndens mening naturligt sorterade direkt under flygförvaltningen.

Det syntes nämnden lämpligt att uppgifterna även i andra fall löstes inom de militära förvaltningarna själva. Härvid finge forskningsanstalten karaktär av hjälporgan, som kunde ställa lämplig personal och instrumentella resurser

till förfogande. Viss forskning för militära ändamål borde också kunna läggas på civila forskningsanstalter, exempelvis inom universitet och högskolor. Det senare gällde särskilt sådana områden, där civilt behov av forskning på området redan existerade och i tillfredsställande grad visat sig ha blivit tillgodosett vid ifrågavarande institution. Slutligen borde i största möjliga utsträckning forskningen uppdragas åt enskilda industriföretag, då härifrån en god lösning av uppgifterna kunde förväntas. Detta komme sannolikt att bli fallet, då jämsides med de militära problemen snarlika civila existerade, av vilkas tillfredsställande lösning den ifrågavarande industrien sökte sin näring. En viktig angelägenhet för försvarets forskningsorganisation bleve då att utskifta forskningsuppgifterna mellan den egna anstalten och övriga av frågan berörda institutioner.

Vad beträffar *forskningsanstaltens ledning* har nämnden sammanfattat styrelsens huvuduppgifter så, att på styrelsen skulle ankomma *att* fördela forskningsuppgifter mellan olika forskningsinstitutioner (statliga och övriga), *att* tillse att verksamheten vid försvarets forskningsanstalt utövades enligt de riktlinjer, som föreskrevs i gällande instruktionsbestämmelser, och motsvarade det med anstalten avsedda ändamålet *samt att* fördela medel till ersättning för forskning, utförd vid andra forskningsinstitutioner än den egna anstalten.

Det borde enligt förslaget åligga styrelsen att inom den egna forskningsanstalten upptaga endast sådana uppgifter, som icke lämpligen kunde påläggas andra statliga eller enskilda institutioner. Styrelsen borde emellertid även ha till sitt förfogande anslag för bekostande av forskning utom anstalten.

Utöver nu angivna huvuduppgifter skulle styrelsen fullgöra uppgifter av administrativ natur, avgöra frågor rörande publikation av anstaltens forskningsresultat samt patentfrågor ävensom avgiva styrelseberättelse till Kungl. Maj:t och till försvarets forskningsråd.

På anstaltens överdirektör skulle enligt förslaget ankomma *att* inför styrelsen ansvara för att arbetet inom försvarets forskningsanstalt bedrevs på effektivt och ekonomiskt sätt, *att* verkställa styrelsens beslut, *att* med biträde av anstaltens kansli handha anstaltens administration *samt att* med biträde av utredningssektionen organisera arbetet inom forskningsanstalten (tillsätta arbetsgrupper för bestämda forskningsändamål m. m.).

Till överdirektör borde utses en inom anstaltens verksamhetsområde framstående vetenskapsman eller tekniker med högsta kompetens.

Såsom i det föregående antytts innefattar forskningsnämndens förslag även, att till anstalten skulle anknytas ett särskilt *försvarets forskningsråd*. Detta råd, som förutsatts skola vara sidoordnat med forskningsanstaltens styrelse, borde enligt nämndens mening ha till uppgift *att* utgöra kontaktorgan mellan anstalten och de myndigheter och institutioner, som dess ledamöter representerade, *att* vid behov genom sina ledamöter verkställa utredning av specialfrågor, *att* utgöra rådgivande instans för styrelsen i frågor rörande den inom anstalten bedrivna verksamheten, *att* följa anstaltens verksamhet i stort *samt att* taga initiativ till forskningsuppgifter.

I fråga om de av forskningsnämnden anförda allmänna synpunkterna på

frågan om organisationen av *arbetet inom forskningsanstalten* hänvisas till s. 25—27 i statsrådsprotokollet.

Nämnden har övervägt frågan om forskningens anknytning till de *militära högskolorna*. Med hänsyn bland annat till att försvarsgrenarna ha skilda högskolor, har nämnden emellertid icke funnit möjligt att ansluta forskningsanstalten direkt till högskolorna. För att ändock draga nytta av högskolornas arbete för forskningsändamål borde emellertid enligt nämndens mening en nära kontakt upprätthållas mellan dem och den föreslagna forskningsavdelningen i försvarsstaben. Denna kontakt kunde åstadkommas genom att lärare i strategi, taktik och militärtekniska ämnen vid högskolorna placerades till deltidstjänstgöring vid forskningsavdelningen och genom att vid denna initiativ toges till utredningar och konferenser med chefer och lärare vid högskolorna. I dessa utredningar och konferenser borde även officerare från försvarsgrensledningarna delta. Härigenom skulle skapas möjligheter att sammanknyta all militär expertis, som i skilda frågor stode till buds.

Den föreslagna *forskningsavdelningen inom försvarsstaben* har avsetts skola vara överbefälhavarens organ för studium av utvecklingstendenserna på det strategiska, taktiska och militärtekniska området samt för handläggning av frågor rörande forskning för militärt ändamål. Avdelningen skulle jämväl vara det kontaktorgan mellan de militära myndigheterna och forskningsanstalten, som ansetts erforderlig på grund av anstaltens fristående ställning. I forskningsavdelningen borde enligt förslaget ingå två högskoleutbildade regementsofficerare, varav en skulle vara avdelningschef. I avdelningen borde därjämte ingå minst tre kompaniofficerare ur de skilda försvarsgrenarna samt viss biträdespersonal. Dessutom skulle militärassistenterna vid forskningsanstalten, officerare ur förvaltningarna samt lärare vid de militära högskolorna deltidstjänstgöra vid avdelningen.

Beträffande *forskningsanstaltens inre organisation* må följande framhållas.

Enligt förslaget skulle finnas tio olika forskningsavdelningar, vilka skulle sortera direkt under överdirektören. Härtill skulle komma försöksstationer samt verkstad med ritbyrå och förråd. Avdelningarna borde sammanföras till tre sektioner. Vidare skulle enligt nämndens förslag i anstalten ingå ett kansli, till vilket borde hänföras en chefsassistent med teknisk utbildning och viss administrativ personal, samt en utredningssektion. Den sistnämnda skulle vara anstaltens organ för samarbete. Utredningssektionen skulle stå under chefskap av överdirektören och dess sammansättning variera med naturen av föreliggande frågor. I sektionen skulle ingå anstaltens avdelningschefer.

I fråga om *personalrekryteringen* har forskningsnämnden framhållit, att ett forskningslaboratoriums prestationer vore direkt beroende av kvaliteten hos de personer, som arbetade där. För att forskningsanstalten skulle kunna fylla sin viktiga uppgift, måste den ha tillgång till expertis av hög klass, i annat fall kunde syftet med hela verksamheten lätt förfelas. Den ledande personalen, vilken samtidigt skulle uppehålla kontinuiteten i forskningsarbetet, borde erbjudas sådana avlöningsvillkor, att den kunde förvärfvas i konkurrens med professors- och lektorstjänster samt, i viss utsträckning, med befattningar inom industrien.

Såsom ett mellanskikt mellan de egentliga forskarna och biträdespersonalen borde finnas anställda yngre akademiker och ingenjörer, vilkas anställningsform borde göras tämligen rörlig. Anställningen på en statlig forskningsanstalt av detta slag borde göras så lockande som möjligt för yngre forskare. Härigenom kunde tillgodoses å ena sidan anstaltens eget behov av nya krafter med goda idéer och uppslag samt stor arbetsförmåga, å andra sidan forskarnas behov av att samla meriter och erfarenheter för vidare befordran. I detta sammanhang ville forskningsnämnden förutskicka, att det syntes böra tagas under särskilt överbäggande, i vad mån anställning vid forskningsanstalten borde kunna tillgodoräknas såsom tjänstår för erhållande av lärartjänst vid allmänna och tekniska läroverk, kommunala och praktiska mellanskolor m. fl. Likaledes borde överbäggas, om icke möjlighet borde öppnas att få utföra examensarbeten för filosofi och teknisk licentiatexamen i samband med bedrivandet av forskningsarbete å anstalten. Särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om publiceringsrätten, d. v. s. rätten för den enskilde forskaren att i den mån sekretesskäl icke lade hinder i vägen härför själv publicera resultaten av sitt forskningsarbete.

Vidkommande frågan om *personaluppsättning och löneställning* har forskningsnämnden uttalat, att med avlöning från avlöningsanslag borde anställas ett antal befattningshavare, som kunde beräknas bli mera permanent behöfliga och vilka alltså kunde sägas utgöra kärnan av personalbeståndet vid anstalten. Hit hörde — förutom anstaltens chef samt vissa till anstaltens administration hörande befattningshavare — bland annat avdelningschefer samt särskilt anställda forskare vid anstaltens forskningsavdelningar, vissa forskningsassistenter, övriga assistenter och biträden å nämnda avdelningar samt personal å anstaltens ritkontor och verkstad. Den mera fast anställda civila personalen förutsattes skola erhålla ordinarie anställning med lön enligt löneplan A eller C eller ock extra ordinarie eller i förekommande fall extra anställning. Härtill komme viss militär personal, nämligen militärassistenter och expeditionsofficer. Annan än ifrågavarande fasta personal borde avlönas från anslag till forskningsverksamhet, varvid jämte extra anställning avlöning medelst arvode samt kontraktsanställning kunde förekomma. All expertis kunde icke samlas inom anstalten — bland annat av kostnadsskäl — men anstalten borde vara så stor, att den kunde inrymma ett tillräckligt antal specialister av hög klass.

I fråga om forskningsnämndens förslag beträffande erforderliga ordinarie och extra ordinarie befattningar samt dessas löneställning och fördelning på olika avdelningar m. m. hänvisas till s. 44—47 i statsrådsprotokollet.

Beträffande platsen för uppförande av erforderliga *nybyggnader* för den militärtekniska forskningen föreligga följande alternativ:

Alt. I. Samtliga institutioner förläggas i anslutning till varandra och uppföras i närheten av de militära förvaltningarna i byggnader på Ladugårdsgårde.

Alt. II. Militärfysiska institutet förlägges till Gärdet och kemiska anstalten utbygges vid Lilla Ursvik, medan teletekniska anstalten utbygges vid Stora Frösunda.

Alt. III. Militärfysiska institutet förlägges i anslutning till kemiska anstalten vid Lilla Ursvik. Anstalten vid Stora Frösunda utbygges.

Alt. IV. Militärfysiska institutet förlägges i anslutning till teletekniska anstalten vid Stora Frösunda. Kemiska anstalten utbygges vid Lilla Ursvik.

Alt. V. Samtliga institutioner förläggas i anslutning till kemiska anstalten vid Lilla Ursvik.

Forskningsnämndens majoritet har förordat alternativ V, under det att minoriteten inom nämnden föreslagit alternativ II. Byggnadsstyrelsen har beräknat de totala byggnadskostnaderna enligt alternativ V till 2 775 000 kronor och enligt alternativ II till 3 019 000 kronor.

Med avseende å *kostnads- och anslagsfrågorna* skulle enligt nämndens beräkningar för försvarets forskningsanstalt för budgetår erfordras till avlöningar 670 700 kronor och till omkostnader 445 500 kronor, varjämte upptagits ett särskilt forskningsanslag av 499 900 kronor, därvid avdrag gjorts med ett formellt belopp av 100 kronor, avseende uppbördsmedel. Härtill skulle komma kostnader för kristillägg och barntillägg. För engångskostnader — utom byggnadskostnader — har beräknats ett belopp av 585 000 kronor, varav 295 000 kronor skulle utgå under innevarande budgetår. Nämnda engångskostnader äro avsedda för instrument- och apparatutrustning, bibliotek, möbler och verkstadsutrustning.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Inledningsvis har jag framhållit den stora betydelsen av att vetenskapens och teknikens rön rationellt tillvaratagas för militära ändamål samt de avsevärda fördelar, som därigenom kunna vinnas. För ett land med jämförelsevis ringa folknúmerär och begränsade ekonomiska och industriella tillgångar är det icke möjligt att uppställa en försvarsmakt, som kan mäta sig med de större nationernas. Endast genom att i organisatoriskt och tekniskt hänseende fullkomna sitt försvar har ett sådant land utsikter att kunna motverka den kvantitativa underlägsenheten. Det är av den största betydelse, att vårt land icke försummar de möjligheter som härvidlag stå till buds. Ett såvitt angår krigsmaktens tekniska utrustning grundläggande led i dessa strävanden utgör den på militära syften inriktade naturvetenskapligt-tekniska forskningsverksamheten.

Den forskningsverksamhet, om vilken i detta sammanhang är fråga, bör principiellt sett avgränsas gentemot den produktionstekniska forskningen, d. v. s. forskningen rörande materialfrågor, tillverkningsproblem och därtill anslutande spörsmål, samt den konstruktiva verksamheten. Det ligger dock i sakens natur, att gränsen i praktiken måste bliva i viss mån elastisk. Det får därför läggas i anstaltsledningens hand att från fall till fall träffa avgörande om och i vilken utsträckning anstaltens verksamhet lämpligen kan och bör sträcka sig in på angränsande områden. Härvid bör i förekommande fall samråd sökas med av frågan berörda centrala ämbetsverk. Den forskning som här närmast avses har emellertid till sitt huvudmål att med utgångspunkt företrädesvis från fysiken och kemien söka sig fram till nya eller förbättrade försvarsmetoder och försvarsmedel. På senaste tiden har teletekniken härvidlag trätt i förgrunden såsom ett särskilt arbetsområde. Forskningen bör med utnyttjande av vetenskaplig systematik och metod grundligt och utan förutfattade meningar pröva nya uppslag och söka nya lösningar på sådana militära problem som ha direkta beröringspunkter med naturveten-

skaperna. I fråga om riktlinjerna för verksamheten råda delade meningar. Å ena sidan har hävdats, att forskningen, om påtagliga resultat inom rimlig tid skola kunna nås, måste ledas mot på förhand klart fixerade mål. Å andra sidan har gjorts gällande, att en sådan målbundenhet skulle förlama initiativkraften och den förutsättningslösa prövningen samt att med hänsyn härtill forskarna måste tillmätas ett stort mått av frihet vid valet av mål. För egen del anser jag, att en medelväg bör väljas. Jag har redan i annat sammanhang haft anledning framhålla, att en sammanjämkning av de skiljaktiga ståndpunkterna enligt min mening bör kunna ske utan att man förkväver det på detta område mera än på många andra välbehövligen friska initiativet. Det måste emellertid ihågkommas, att det här gäller frågan om inrättande av en för tillgodoseende av försvarets speciella intressen avsedd forskningsanstalt, som icke kan få samma fria och obundna ställning som forskningsinstitutet vid universitet och högskolor. Enligt min mening bör ledningen för en försvarets forskningsanstalt äga förhållandevis stor frihet vid målsättningen, medan däremot verksamheten inom en sådan anstalt bör vara bunden vid de av ledningen uppställda målen. Med detta för ögonen måste man på anstaltens ledning ställa stora krav i fråga om kringsynthet, fantasi, blick för uppslagens utvecklingsmöjligheter och säkerhet i omdömet.

Av den föregående redogörelsen framgår, att för närvarande i vårt land finnas åtskilliga organ, som syssla med militärteknisk forskning. Såsom forskningsnämnden framhållit lider emellertid denna forskning i hög grad av den splittring och isolering, under vilken den nu i många fall bedrivs, och dess i stor omfattning provisoriska karaktär försvårar möjligheterna att i verksamheten bibehålla skicklig arbetskraft och äventyrar därigenom kontinuiteten. Detta har i sin tur till följd, att även den ekonomiska verkkningsgraden blir för låg. Redan vid tillsättandet av forskningsnämnden erinrade jag om det alltmåra trängande behovet att samordna de på skilda håll och under olika ledning fungerande forskningsorgan, som nu finnas inom försvarsväsendet. Den utredning, som verkställdes av forskningsnämnden, har ytterligare styrkt mig i denna uppfattning och utvisar även, att en ändamålsenligt ordnad forskningsverksamhet för militära ändamål kan på längre sikt komma att medföra besparingar för statsverket. Jag vill understrika, att det här icke gäller att tillskapa ett organ med uppgifter, som sakna motsvarighet inom den nuvarande försvarsorganisationen. Fastmera gäller det främst att samordna och effektivisera samt att åstadkomma ett gemensamt utnyttjande av tillgängliga tekniska resurser. På nu anförda grunder vill jag förorda, att en försvarets forskningsanstalt organiseras.

Beträffande tidpunkten för den ifrågasatta omorganisationen har styrelsen för Chalmers tekniska högskola uttalat, att det för dagen vore nödvändigt, att den militärtekniska forskningen på allt sätt understöddes genom att tillräckliga medel ställdes till förfogande men att själva organisationsfrågan borde ställas på framtiden för att ånyo upptagas sedan lugnare förhållanden inträtt. Med allt beaktande av denna synpunkt vill jag för min del framhålla nödvändigheten av att genom inrättande av en fastare organisation på de redan förefintliga grundvalarna skapa förutsättningar för att åt ifrågasvarande betydelsefulla verksamhet bevara de dugligaste av de arbetskrafter, som i dagens läge stå till förfogande för forskningens bedrivande. Det synes föga rationellt, om statsmakterna genom att ytterligare uppskjuta frågan om tillskapande av en fastare organisation på detta område skulle föranleda forskare, vilka sedan längre tid inriktat sig på de militärtekniska problemen, att söka andra arbetsfält. Erfarenheterna ha också visat svårigheten att vid påkommande behov hastigt bygga upp en effektiv forskningsverksamhet. Om

icke forskningen på ett visst område kontinuerligt uppehålls, torde det vara oundvikligt, att den vid återupptagande kommer att för lång tid släpa efter i utvecklingen. Den livliga forskningsverksamhet, som nu pågår, bör därför icke få avstanna eller hindras genom att denna organisationsfråga skjutes på framtiden. Det är även av betydelse, att de talrika och vittutseende forskningsuppgifter, som genom det pågående kriget blivit aktuella, kunna direkt övertagas och fortsättningsvis bearbetas av den nya anstalten. Därest en omorganisation på förevarande område skall kunna genomföras i full utsträckning vid ingången av nästa budgetår, måste åtskilliga förberedelser i god tid träffas under medverkan av den blivande ledningen för den planerade anstalten. Då det sålunda är angeläget, att principbeslut snarast möjligt fattas och att möjlighet öppnas att redan under innevarande budgetår tillsätta de ledande krafterna inom anstalten, har jag funnit mig böra föreslå, att förslag i ämnet underställes den innevarande höst sammanträdande riksdagen.

Vad angår forskningsanstaltens uppgifter förtjänar det understrykas, att den tilltänkta forskningsanstalten icke bör etablera någon konkurrens med andra redan förefintliga eller under utförande varande forskningsinstitut med i många fall stora resurser och betydande kapacitet. Fastmera böra dessa institut i den utsträckning så låter sig göra tagas i anspråk för försvarets forskning. Det blir en viktig uppgift för försvarets forskningsanstalt att samordna forskningsuppgifter av militärt intresse och fördela dem på dessa andra laboratorier. Det ligger emellertid i sakens natur, att dessa icke kunna tagas i anspråk för hela den mångfald av militärtekniska uppgifter, som vid varje särskild tidpunkt påkalla sin lösning. Vissa av uppgifterna äro även av sådan art, att de icke lämpligen böra överlämnas till laboratorier utanför försvaret. Vidare disponera sistnämnda laboratorier icke alltid sådan utrustning som är nödvändig för lösandet av speciella militära problem. Det blir i dylika lägen försvarets forskningsanstalts uppgift att tråda till och med egna resurser söka lösa problemen. Anstalten bör närmast betraktas såsom ett hjälporgan till de myndigheter, som handlägga de olika frågorna, med syfte att tillföra dem de experter och tekniska resurser, som äro nödvändiga för att åstadkomma en effektiv lösning av de militära spörsmålen.

Sammanfattningsvis kunna uppgifterna för forskningsorganisationen inom försvaret angivas vara att följa den allmänna naturvetenskapliga och tekniskvetenskapliga utvecklingen med hänsyn tagen till militära behov och den militära taktiskt-tekniska utvecklingen, att inspirera och samordna forskningsverksamhet för vissa militära ändamål vid allmänna vetenskapliga institutioner samt inom industrien ävensom att bedriva forskning vid en direkt för militärt ändamål inrättad forskningsanstalt. Till vad forskningsnämnden anfört till närmare utveckling av sina synpunkter på förevarande spörsmål kan jag i allt väsentligt ansluta mig. Nämndens uttalanden rörande avgränsningen av verksamheten vid den tilltänkta forskningsanstalten gentemot den fotografiska och fotogrammetriska samt den flygtekniska forskningen föranleder icke någon erinran från min sida. Chefen för armén har i sitt yttrande framhållit, att den inom arméns fortifikationsförvaltning bedrivna betongtekniska forskningen syntes böra läggas på forskningsanstalten. Med hänsyn till det nära samband, som råder mellan sistnämnda forskningsgren och den praktiska byggnadsverksamheten inom försvaret, och då frågan om organisationen av sistnämnda verksamhet för närvarande ligger under utredning, är jag icke beredd att nu fatta ståndpunkt till det av chefen för armén framlagda organisationsspörsmålet. Erinras må vidare, att försvarets sjukvårdsförvaltning i sitt utlåtande framhållit angelägenheten av att representanter för medicinsk

forskning och sakkunskap toges i anspråk såväl i själva verksamheten som i de organ, som skola giva impulser till forskningens bedrivande. I anledning härav må framhållas, att spörsmålet om lämpliga organisatoriska åtgärder för den medicinska forskningens främjande jämte därmed sammanhängande frågor hänskjutits till utredning av särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. I direktiven för de sakkunniga har berörts bland annat uppslaget att inrätta ett medicinskt forskningsråd, i samband varmed erinrats, att ett dylikt borde kunna bliva till nytta även och icke minst för den militära medicinska forskningen och sjukvården. Vidare må framhållas, att den likaledes inom ecklesiastikdepartementet tillsatta flygmedicinska utredningen i sitt den 14 juni 1944 avgivna betänkande på anförda skäl avvisat tanken att inom försvarets forskningsanstalt inrätta en avdelning för medicinska frågor och i stället förordad tillskapande av en särskild flygmedicinsk forskningsnämnd. Sistnämnda förslag är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det synes mig icke lämpligt att, utan avbidan å ett slutligt ståndpunktstagande till nu berörda spörsmål, inom försvarets forskningsanstalt bereda utrymme för en mera omfattande medicinsk forskning. Däremot synes det mig kunna ifrågakomma att — liksom hittills skett vid försvarsväsendets kemiska anstalt — vissa medicinska problem av begränsad räckvidd och vilka nära sammanhånga med anstaltens verksamhet i övrigt upptagas till prövning. Såsom exempel på frågor, som i sådan ordning kommit under behandling vid kemiska anstalten, må nämnas frågor om konstruktion av syrgasapparater, om fosforbrännskador och om förgiftningsfall i snöhyddor.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas frågan om gränsdragningen mot den verksamhet, som för närvarande bedrivs inom arméförvaltningens tygavdelnings elektrotekniska laboratorium, marinlaboratoriet och flygförvaltningens radioprovningscentral. Berörda verksamhet har endast i mycket ringa omfattning inbegripit rena forskningsuppgifter. Sådana böra överföras på forskningsanstalten i och med att denna träder i funktion. Huvuddelen av verksamheten är att hänföra till konstruktions- och reparationsarbete, provning, genomgång, handhavande och vård av viss apparatur, utarbetande av instruktioner för dess användning m. m. dylikt. Sistnämnda del av verksamheten bör alltjämt ombesörjas av organ, som organisatoriskt ligga utanför anstalten, även om de på sätt forskningsnämnden förutsatt lokalt förläggas i anslutning till anstalten.

Beträffande forskningsanstaltens ledning ha synnerligen skiftande meningar kommit till uttryck vid ärendets utredning och remissbehandling. Uppmärksamhet påkallar härvidlag i första hand frågan, om forskningsverksamheten bör erhålla en mera fristående ställning eller om den bör anknytas till eller underställas något förefintligt eller planerat organ inom försvarsväsendet. 1941 års militära förvaltningsutredning ansåg denna fråga böra lösas så, att en forskningsavdelning inordnades i det av utredningen föreslagna försvarsväsendets industriverk, motsvarande det numera inrättade krigsmaterielverket. Detta förslag mötte vid remissbehandlingen stark kritik, vilken bidrog till att ny utredning om forskningsverksamhetens organisation igångsattes. För egen del finner jag det icke uteslutet, att en anknytning av forskningsverksamheten till krigsmaterielverket även i de delar som icke falla på det tekniskt-industriella planet skulle kunna medföra vissa fördelar. Med hänsyn till de maktpåliggande uppgifter, som ankomma på krigsmaterielverket — särskilt under förstärkt försvarsberedskap eller krig — synes det emellertid icke välbetänkt att på verket lägga ansvaret jämväl för den omfattande verksamhet, som kommer att åvila forskningsanstalten. Att verksamheten vid forskningsanstalten bör bedrivas i nära samarbete med krigsmaterielverket

finner jag dock uppenbart. Starkare skäl synas mig tala för att forskningsanstalten på ett eller annat sätt anslutes till de militära högskolorna. Härigenom skulle forskningsanstalten bringas i direkt kontakt med den militära verksamheten och med den elit av landets officerare, som vid de militära högskolorna undergår utbildning. De erfarenheter, som dessa officerare vunnit under trupp- och stabstjänstgöring, kunde direkt komma forskningsverksamheten vid anstalten till godo och omvänt kunde högskolornas elever till fördel för sitt fortsatta arbete i högre och lägre befattningar inom försvarsväsendet få en inblick i den aktuella forskningsverksamheten och i arbetet på stridsmedlens utveckling. En förutsättning därför vore, att högskolornas elever finge tillträde till anstalten och att anstaltens högre befattningshavare tjänstgjorde såsom lärare eller kursledare vid högskoleundervisningen i den mån tiden det medgäve. En organisatorisk anknytning av forskningsverksamheten till de militära högskolorna är dock — såsom överbefälhavaren i sitt yttrande framhållit — icke gärna möjlig att genomföra så länge nämnda skolor äro uppdelade försvarsgrensvis. Jag förutsätter emellertid, att i huvudsaklig överensstämmelse med forskningsnämndens förslag ett nära samarbete till ömsesidig båtnad skall uppehållas mellan forskningsanstalten och högskolorna samt att frågan om forskningsanstaltens ställning till högskoleverksamheten uppmärksammas vid den nu genom särskilda sakkunniga pågående utredningen rörande sammanslagning av högskolorna. I nuvarande läge förordar jag, att anstalten ställes direkt under Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill synes mig vidare lämpligt att anstalten — i enlighet med vad av riksräkenskapsverket förordats — från och med nästa budgetår erhåller ställning såsom förvaltning med dragningsrätt å statsverkets checkräkning samt att anstaltens räkenskaper underställas riksräkenskapsverkets granskning.

Forskningsnämnden har för sin del ansett, att forskningsanstalten borde stå under ledning av en styrelse, på vilken i huvudsak skulle ankomma att fördela forskningsuppgifter mellan olika forskningsinstitutioner, statliga och andra, att tillse att verksamheten vid försvarets forskningsanstalt utövas enligt de riktlinjer, som instruktionsmässigt föreskrivas, och motsvarar det med anstalten avsedda ändamålet samt att fördela medel till ersättning för forskning utförd vid andra forskningsinstitutioner än den egna anstalten. Det löpande forskningsarbetet inom anstalten skulle vidare enligt förslaget stå under ledning av en överdirektör. Till anstalten skulle knytas ett med styrelsen sidordnat forskningsråd, bestående av 25 ledamöter, utsedda på förslag av ett stort antal militära och civila myndigheter och sammanslutningar samt av anstaltens styrelse. Beträffande lämpligheten av en så vidlyftigt organiserad ledning ha under remissbehandlingen delade meningar framträtt. Sålunda har från flera håll uttalats, att styrelsen borde slopas och att i stället vid chefens sida borde sättas ett forskningsråd om tio ledamöter. Å andra sidan ha åtskilliga myndigheter och sammanslutningar avstyrkt inrättande av rådet. I anslutning därtill har framhållits, att rådet icke utgjorde den lämpligaste formen för den löpande kontakten med de rent vetenskapliga och de industriella forskningslaboratorierna utan att kontakten borde upprätthållas i obundna former.

Även jag anser, att anstaltens ledning bör till sin omfattning begränsas. Med hänsyn till nödvändigheten av att i ledningen av anstalten ha tillgång till framstående sakkunskap på samtliga de områden, som anstaltens verksamhet kommer att omspänna, och för att säkerställa samarbetet såväl med de militära myndigheterna som med industrien och de vetenskapliga institutionerna utanför försvaret anser jag lämpligt, att anstalten ställes under ledning av en styrelse. Sannolikt blir det också lättare för en styrelse än för anstaltens

chef att på lämpligt sätt fördela arbetsuppgifterna mellan anstalten och andra institutioner. Det synes icke erforderligt att i detta sammanhang fatta slutlig ståndpunkt till detaljerna i fråga om styrelsens sammansättning. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare övervägande träffa avgörande härutinnan.

Att — såsom en minoritet inom forskningsnämnden föreslagit — ställa en anstalt av detta slag under ledning av en chef, vars befogenhet begränsas huvudsakligen till administrativa avgöranden, finner jag icke lämpligt. De löpande göromålen inom anstalten böra sålunda under styrelsen sammanhållas av en överdirektör såsom chef för anstalten med de befogenheter, som av forskningsnämnden angivits. Dock förutsätter jag, att chefen icke i andra fall än i det följande sägs direkt ingriper i själva det vetenskapliga forskningsarbetet. Å ena sidan bör, sedan vederbörande forskare fått sig anförtrodd en forskningsuppgift, han ensam bära ansvaret för dess fackmässiga genomförande. Å andra sidan måste överdirektören äga rätt att följa och samordna det vetenskapliga arbetet och att utöva en rent administrativ kontroll över arbetets bedrivande. I anslutning härtill torde överdirektören få bedöma, i vad mån forskarens anspråk på arbetsbiträde av ekonomiska och andra skäl kan tillmötesgå. Det måste också stå överdirektören öppet att avbryta ett arbete, som enligt hans mening icke kommer att leda till resultat. På grund härav torde i främsta rummet vikt böra läggas vid överdirektörens förmåga att tillvinna sig forskarnas förtroende och uppskattning. Av betydelse är också, att överdirektören hög naturvetenskaplig allmänbildning, vare sig denna vunnits på akademisk väg eller annorledes. Att han besitter utpräglad forskarbegåvning torde däremot icke i och för sig vara lika nödvändigt. I det fall, att en forskningsuppgift faller inom ett fack, där överdirektören själv är specialist, bör denne, om så i övrigt finnes lämpligt, själv kunna omhändertaga uppgiften och bringa den till en lösning, exempelvis genom att taga ledningen av en för dess lösande särskilt bildad arbetsgrupp. Överdirektören bör såsom den för anstaltens skötsel närmast ansvarige ingå i styrelsen såsom ledamot och föredragande.

Vad beträffar det föreslagna forskningsrådet håller jag före, att dettas inrättande skulle medföra en alltför tung organisation utan att motsvaras av tillräckliga fördelar. Rådets väsentliga betydelse skulle enligt min mening ligga däri, att en kontinuerlig kontakt upprätthölles med de myndigheter och institutioner, som vore representerade i rådet, och att som följd därav ett ökat intresse från dessa myndigheters och institutioners sida för verksamheten i forskningsanstalten kunde förväntas. Jag vill emellertid framhålla svårigheten att giva en tillräckligt allsidig sammansättning även åt ett råd av den föreslagna omfattningen. Enligt min mening är det lämpligast, att den kontakt, som självfallet måste anordnas, äger rum i obundna former och att således något forskningsråd icke tillsättes. Även med en sådan ordning synes mig kunna förutsättas intresse för medverkan i de på forskningsanstalten ankommande uppgifternas lösning från de myndigheters och institutioners sida, som enligt forskningsnämndens förslag avsetts skola representeras i rådet.

Forskningsnämndens uttalande, att på styrelsen skulle ankomma att avgöra patentfrågor, föranleder mig till den erinran, att krigsmaterielverket enligt för detsamma gällande instruktion skall såsom försvarets patentorgan handlägga frågor avseende uppfinningar beträffande krigsmateriel eller eljest av betydelse för rikets försvar. Någon ändring härutinnan synes mig icke böra ifrågasättas.

Till de synpunkter på frågan om arbetet inom forskningsanstalten,

som forskningsnämnden i sitt betänkande anlagt, kan jag i stort sett uttala min anslutning. Jag vill understryka vikten av att anstaltens organisation ordnas så att den, när så kräves, hastigt kan svälla ut i syfte att forcera verksamheten. I detta sammanhang bör erinras om betydelsen av att den arbetskraft på det vetenskapliga och tekniska området, som vårt land förfogar över, kan vid förefallande behov tagas i anspråk för forskningsanstaltens verksamhet. I detta syfte förutsätter jag, att anstalten kommer att fortlöpande registrera sådan arbetskraft på sätt för övrigt redan sker i vissa andra länder. Såsom framhållits av en av reservanterna inom nämnden samt av vissa remissmyndigheter bör principiellt sett rutinverksamhet, såsom löpande kontroll av gasskyddsmateriel och andra produkter, i regel icke ingå i anstaltens verksamhet. Jag vill emellertid erinra, att provning av gasskyddsmateriel sedan länge bedrivits av försvarsväsendets kemiska anstalt. På vad sätt denna provningsverksamhet framdeles skall omhändervhas kan i nuvarande läge icke med säkerhet bedömas. En omständighet, som härvidlag kan bliva av betydelse, är den omfattning, som verksamheten i framtiden får. Övergångsvis torde emellertid den nuvarande anordningen av ifrågakvarande provningsverksamhet kunna tills vidare bibehållas.

Forskningsnämnden har vidare föreslagit inrättande av en särskild forskningsavdelning inom försvarsstaben med uppgift att följa den allmänna utvecklingen på det strategiska, taktiska och militärtekniska området, att följa verksamheten på det naturvetenskapliga, det tekniskt-vetenskapliga och det konstruktiva området i den omfattning, som erfordrades för att bedöma utvecklingstendenserna ur militär synpunkt, att taga initiativ till utredningar och konferenser med dem, som kunde beräknas äga erforderlig specialkunskap i olika frågor, att befordra samarbetet i militärtekniska frågor mellan på olika områden verkande militära organ inbördes samt mellan dessa organ och forskningsanstalten, att deltaga i planläggningen av forskningsverksamhetens omfattning och i samband härmed för överbefälhavaren bereda frågor rörande prioritet, nedläggande av kostnader på olika forskningsuppgifter, gemensamt utnyttjande av de militära resurserna o. s. v., att förmedla tillhandahållande av militär expertis åt forskningsanstalten och medverka till åstadkommande av militära utredningar och försök m. m. ävensom att följa de olika forskningsärendena, övervaka att de icke råka in på avvägar och i tid vidtaga åtgärder för att omsätta de vunna forskningsresultaten i militärt användbar materiel eller metoder. Avdelningen skulle dessutom handlägga för försvaret gemensamma frågor rörande kemisk krigföring och maskering samt rörande nya eller förut icke tillräckligt beaktade försvarsmedel ävensom leda en för försvaret gemensam informationstjänst rörande strategiskt-taktiska problem samt biträda forskningsanstalten beträffande den centrala militärtekniska informationstjänsten.

De uppgifter, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle ankomma på forskningsavdelningen, sammanfalla delvis med dem, som av 1941 års försvarsutredning tillämnats en av utredningen förordad studieavdelning inom försvarsstaben. Det må erinras, att förslaget om inrättande av en sådan studieavdelning icke upptogs i propositionen 1942: 210 samt att jag i samband därmed framhöll, att de för studieavdelningen avsedda arbetsuppgifterna syntes bära ankomma på vederbörande försvarsgrensstaber och krigshögskolor. Riksdagen gjorde ej erinran däremot. Även om den nu föreslagna forskningsavdelningen har en vidare syftning såtillvida som den avsetts icke blott skola studera utvecklingen utan även bidra till erfarenheternas omsättande i praktiken, har jag för min del icke blivit övertygad om nödvändigheten av att inrätta en dylik avdelning. Försvarsstaben har ej enligt sin instruktion

ansvaret för försvarsgrenarnas beväpning och utrustning i övrigt, och frågan på vad sätt försvarsstaben skall kunna fullgöra sin allmänna uppgift att följa utvecklingen på det militära området synes mig icke äga direkt betydelse för lösningen av spörsmålet om organisationen av försvarets forskningsverksamhet. Ifrågasättas kan jämväl, om det är möjligt att inom den föreslagna avdelningen samla tillräcklig sakkunskap på såväl det strategiska och taktiska området som inom de olika militärtekniska specialfacken. Att i de direkta förbindelserna mellan anstalten och de militära specialisterna inskjuta ett sådant mellanled måste framkalla vissa betänkligheter. Det synes mig ej heller erforderligt att för säkerställande av kontakten mellan de militära staberna och förvaltningsmyndigheterna, å ena sidan, samt forskningsanstalten, å den andra, beträda den av forskningsnämnden anvisade vägen. En fortlöpande kontakt mellan militärmyndigheterna och anstalten åvägbringas även genom placering av militärassistenter till tjänstgöring vid anstalten, varom jag ämnar framlägga förslag i det följande.

Utöver det nyss sagda må ytterligare följande synpunkter framhållas. De militära erfarenheter, som böra beaktas och bearbetas inom forskningsanstalten, härröra dels från trupptjänsten och de praktiska övningarna inom den svenska krigsmakten, dels ock ur rapporter och andra meddelanden från utlandet. Våra egna rön grundas i stor utsträckning på verksamheten vid skjutskolor och andra liknande skolor. Det är därför av stor vikt, att förbindelser knyts mellan dessa skolor och den planerade forskningsanstalten. Önskvärt är även, såsom jag i det föregående framhållit, att högskoleelevernas nyss vunna erfarenheter från trupptjänsten på ett eller annat sätt kunna komma anstaltens verksamhet tillgodo. Enligt min mening bör vidare en allmän föreskrift utfärdas om skyldighet för de militära myndigheterna att till anstalten skyndsamt vidarebefordra till myndigheterna inkomna meddelanden om utländska erfarenheter, berörande anstaltens verksamhetsområde, samt att delgiva anstalten de rön av sådan art, som gjorts inom vårt land. I många fall torde upptagandet av en viss forskningsuppgift komma att ske på föranledande av de centrala förvaltningsmyndigheterna inom försvaret. Vidare böra överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna äga anmoda anstalten att i särskilda hänseenden igångsätta forskning. Det bör emellertid ankomma på anstaltens ledning att bedöma möjligheterna att genomföra de ifrågasatta forskningarna. Skulle anstalten finna sig i något avseende icke kunna efterkomma en dylik anmodan, bör anstalten åläggas att omedelbart göra anmälan därom till den, som framställt anmodan. Vidhåller denne sitt krav, bör ärendet hänskjutas till närmast högre instans (Kungl. Maj:t respektive överbefälhavaren). Härigenom skulle vinnas huvudsaklig överensstämmelse med konstruktionen av den direktiv- eller anvisningsrätt, som enligt gällande instruktioner tillkommer den högsta militärledningen i förhållande till försvarets centrala förvaltningsmyndigheter. Även om överbefälhavaren kan i hithörande hänseenden anlita biträde av de särskilda försvarsgrenarnas i högkvarteret ingående organ, synes det lämpligt, att han till sitt förfogande närmast vid fullgörandet av på honom ankommande samordnande uppgifter på forskningsområdet erhåller en regementsofficer, vilken bör ingå i hans personliga stab. Någon ökning av officerskadern föranledes ej härav, enär den för närvarande å personalförteckningen för kemiska anstalten uppförda beställningen för en överstelöjtnant eller major, styresman, med arvode motsvarande lönen i lönegrad Oa 5 eller Oa 4 kan överflyttas och disponeras för ändamålet. Ifrågavarande regementsofficer bör lämpligen tillika företräda överbefälhavaren i styrelsen för forskningsanstalten.

Det synes vidare vara önskvärt, att anstaltens personal, särskilt den mera

fast anställda, bibringas vissa militära kunskaper. Detta synes kunna ske genom att personalen beredes tillfälle till beivrande av föreläsningar vid de militära högskolorna, deltagande vid den praktiska användningen av viss materiel under militära övningar, studier vid försvaret tillhörande verkstäder, fabriker, örlogsvarv, försöksanstalter, förråd m. m.

Beträffande anstaltens inre organisation ha i flera remissyttranden varnats för en överdimensionering av anstalten. Det har vidare gjorts gällande, att alltför stort utrymme tillmätts den kemiska forskningen samt att den teletekniska forskningen blivit mindre väl tillgodosedd. Även jag anser, att anstalten fått en väl vidlyftig organisation. Sålunda skulle enligt förslaget icke mindre än tio olika forskningsavdelningar sortera direkt under överdirektören. Härtill skulle komma försöksstationer, verkstad med ritbyrå och förråd, utredningssektion och kansli. Redan den omständigheten, att så många skilda organ skulle lyda omedelbart under anstaltschefen, synes mig ägnad att väcka betänkligheter, låt vara att enligt förslaget avdelningarna skulle sammanföras sektionsvis. Härtill kommer, att åtminstone vissa av de föreslagna avdelningarna knappast torde till sin omfattning kunna anses jämförliga med avdelningarna inom exempelvis statens provningsanstalt och flygtekniska försöksanstalten. Jag har kommit till den uppfattningen, att anstalten bör organiseras på — förutom kansli och utredningssektion samt försöksstationer, verkstad m. m. — allenast tre fasta avdelningar. Till var och en av dessa avdelningar böra sedan i efter omständigheterna växlande omfattning hänföras laboratorier för olika ändamål. Med hänsyn till svårigheten att finna en under alla förhållanden giltig indelningsgrund torde avdelningarna åtminstone i förevarande sammanhang lämpligen böra betecknas såsom första, andra och tredje avdelningen. En av avdelningarna bör omfatta det förhållandevis klart avgränsade teletekniska arbetsområdet. Med ledning av den gruppering av arbetsuppgifterna, som forskningsnämnden föreslagit, torde de båda övriga avdelningarna till en början böra organiseras på i huvudsak följande sätt. I en av avdelningarna böra ingå laboratorier för allmän kemi, kemisk-tekniska frågor och explosivämnen samt gasskyddsmateriel. Det må framhållas, att den kemisk-tekniska verksamheten och forskningen beträffande explosivämnen stå i nära samband med varandra och därför enligt min mening icke böra splittras på olika organ. Åtskilligt synes mig även tala för att forskningen på gasskyddsområdet framdeles kommer att få minskad omfattning. Det synes då ligga nära tillhands att sammanföra organet för forskning på detta område med laboratoriet för allmän kemi. I en annan avdelning böra ingå laboratorier för mekanik och materialteknik, teknisk fysik, militär instrumentteknik och maskeringsteknik. Om anstalten skall kunna på bästa sätt fylla sina uppgifter, måste gränsdragningen mellan de olika avdelningarna alltid bliva i viss mån flytande. Förutom de nu nämnda fasta avdelningarna böra inom forskningsanstalten för särskilda ändamål kunna bildas mera tillfälliga arbetsgrupper. Till dessa böra sammanföras lämpliga forskare från de fasta avdelningarna inom anstalten samt i mån av behov tillfälligt anställda sakkunniga. Viss personal utöver den till de fasta avdelningarna hänförliga bör vidare regelmässigt stå till anstaltens förfogande för att kunna insättas på specialfrågor, som falla utom arbetsområdet för berörda avdelningar. Till denna personal bör även hänföras en medicinskt sakkunnig för fysiologi m. m., vilken dock — såsom ock forskningsnämnden förutsatt — lämpligen icke bör erhålla fast anställning vid anstalten utan torde kunna anställas mot arvode. Att nu inrätta en särskild avdelning för militärmedicinsk forskning, såsom ifrågasatts av försvarets sjukvårdsförvaltning, kan jag, såsom redan av det förut sagda

framgår, i avbidan på resultatet av i annan ordning pågående överväganden icke förorda. Ej heller kan jag tillstyrka det av lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola framlagda förslaget om att inrätta en särskild aktuarieavdelning för lösande av matematiska problem.

Det ligger i sakens natur, att i den organisationsplan, som nu angivits, jämkningar kunna visa sig erforderliga vid de ytterligare överväganden, som måste föregå det slutliga fastställandet av organisationen. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga inom den personalram, som i det följande angives, vidtaga sådana jämkningar och utgår likaledes från att möjlighet till ändringar med hänsyn till de från tid till annan skiftande förhållandena även skall stå öppen.

Som ett önskemål beträffande personalorganisationen framstår, att till forskningsanstalten knytes ett förhållandevis begränsat antal fast anställda forskare. Med hänsyn till kontinuiteten i forskningsarbetet är det å andra sidan önskvärt, att så många forskare fast anställas, att ettvarvt av de större forskningsområdena företrädes av åtminstone en fast anställd forskare, som närmast har att svara för forskningen på detta område. Denna fasta kader bör alltefter omständigheterna utökas med tillfälligt anställda, bildande ett mellanskikt mellan de egentliga forskarna och biträdespersonalen och huvudsakligen bestående av yngre akademiker och ingenjörer. En förutsättning för att kunna rekrytera ett sådant mellanskikt är att anställningen vid den statliga forskningsanstalten göres så lockande som möjligt. Med hänsyn härtill har inom försvarsdepartementet ytterligare undersökts frågan om möjligheten av att tillgodoräkna vederbörande anställning vid forskningsanstalten såsom tjänstår för erhållande av lärartjänst vid allmänna och tekniska läroverk, kommunala och praktiska mellanskolor m. fl. läroanstalter samt spörsmålet, om icke möjlighet bör öppnas att få utföra examensarbeten i samband med bedrivandet av forskningsarbete å anstalten. De i frågan avgivna remissutlåtandena synas mig visa möjligheten och lämpligheten av att under vissa betryggande förutsättningar i huvudsak tillgodose de i dessa hänseenden framkomna önskemålen. Det synes dock icke erforderligt att i detta sammanhang närmare ingå på de härmed sammanhängande detaljfrågorna.

Forskningsnämnden har för sin del utgått från att de av nämnden föreslagna, till löneplan C hänförliga befattningarna i regel skulle tillsättas medelst förordnande på viss tid och således vara förenade med pensionsrätt. Endast i undantagsfall, då möjlighet att formellt kvarstå i redan innehavd ordinarie tjänst ansågs böra bibehållas, borde nämnda befattningar tillsättas genom förordnande tills vidare, i vilket fall någon pensionsrätt ej är förhanden. Till förmån för forskningsnämndens ståndpunkt talar, att det med hänsyn till personalrekryteringen kan vara erforderligt att i vissa fall erbjuda den trygghet, som följer med en pensionsberättigande befattning. Å andra sidan föreligger otvivelaktigt ett behov av omsättning även inom anstaltens mera fasta kader, varigenom nya impulser utifrån kunna tillföras arbetet inom anstalten. Om man sålunda kan räkna med att befattningarna inom anstalten i viss omfattning böra vara passagetjänster, som kunna föra vidare till befattningar vid andra forskningsinstitutioner, vid industrilaboratorier eller vid allmänna eller tekniska läroverk, följer därav, att antalet med pensionsrätt förenade tjänster å löneplan C bör kunna begränsas. Med hänsyn till svårigheten att på förhand överblicka, huru förhållandena i de särskilda fallen kunna komma att gestalta sig, synes det böra läggas i Kungl. Maj:ts hand att efter omständigheterna besluta, i vilka fall befattningarna å nämnda löneplan skola tillsättas medelst förordnande på viss tid eller allenast tills vidare. Liknande överväganden synas mig föranleda till att det i fall, då så visar sig lämpligt,

bör stå Kungl. Maj:t fritt att temporärt utbyta en eller flera av de högre extra ordinarie befattningar, som i det följande föreslås, mot extra tjänster i motsvarande lönegrader.

Med avseende å löneställningen för avdelningscheferna vill jag erinra om att framgången i forskningsanstaltens verksamhet till huvudsaklig del blir beroende av dessa till anstalten knutna forskares personliga kvalifikationer. Det är en trängande nödvändighet att för dessa befattningar kunna förvärva personer med framstående forskarbegåvning. Å andra sidan är det med hänsyn till lönesättningen på andra områden av statlig verksamhet önskvärt, att lönenivån icke blir högre än som för de särskilda befattningarna är obetingat nödvändigt. En individualiserad lönesättning inom de gränser gällande lönebestämmelser medgiva synes med hänsyn härtill även ur kostnadssynpunkt vara att föredraga. Jag biträder därför i likhet med allmänna lönenämnden forskningsnämndens förslag om tillämpning av alternativa lönegradsplaceringar för avdelningschefstjänsterna på sätt skett i fråga om fabrikscheferna vid försvarets fabriksverk och anser mig böra förordna, att tjänsterna såsom chefer för de tre av mig förordade avdelningarna hänföras högst till lönegraden C 7.

Såsom framgår av det förut anförda anser jag, att antalet fast anställda bör i möjligaste mån nedbringas. Det är dock enligt min mening ofrånkomligt att inrätta ytterligare tre forskarbefattningar i högst lönegrad C 5. Gentemot forskningsnämndens förslag, i vilket för mera kvalificerade forskare inberäknat avdelningschefer avsetts icke mindre än tolv pensionsberättigande befattningar i lönegrader å löneplan C, innebär det av mig nu framlagda förslaget en avsevärd besparing. Jag förutsätter dock, att ytterligare fyra forskare må anställas mot arvoden och övriga förmåner utom pension motsvarande högst vad som härutinnan utgår till befattningshavare i lönegrad C 5. I den mån förhållandena vid forskningsanstalten stabiliseras kan givetvis fråga uppkomma om att utbyta jämväl vissa av dessa arvodestjänster mot mera fasta tjänster i lönegrad å löneplan C. Förslag härom torde i sådant fall framdeles få underställas riksdagens prövning.

Vilken av ifrågakommande lönegrader å löneplan C som i det enskilda fallet skall tillämpas bör det liksom vid försvarets fabriksverk ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma. Jag förutsätter, att återhållsamhet härvid kommer att iakttagas och att, vad de högsta lönegraderna beträffar, dessa tillämpas först då så är oundgängligen erforderligt för att för forskningsanstalten förvärva kvalificerade forskare. Med hänsyn härtill och till de i övrigt i detta fall föreliggande speciella förhållandena synes mig denna lönefråga icke behöva ses i samband med frågan om löneställningen för professorsbefattningar vid de tekniska högskolorna.

Behovet av att till forskningsanstalten knyta framstående kapaciteter gör sig i särskilt hög grad gällande beträffande överdirektören. Den av forskningsnämnden för överdirektören föreslagna löneställningen — lönegrad C 10 — har lönenämnden med de av forskningsnämnden givna utgångspunkterna funnit något låg. För egen del finner jag icke uteslutet, att en kvalificerad kraft bör kunna förvärfvas för en chefsbefattning i nämnda lönegrad. Överensstämmelse skulle därigenom också vinnas med löneställningen för exempelvis cheferna för statens provningsanstalt och flygtekniska försöksanstalten. Jag föreslår därför, att överdirektörsbefattningen placeras i lönegrad C 10 och tillsättes medelst förordnande på viss tid.

Såväl krigsmaterielverket som försvarets fabriksstyrelse ha funnit den för forskningsanstaltens verkstadschef föreslagna löneställningen — lönegrad C 4 — alltför hög. Även om på verkstadschefen måste ställas större krav i

fråga om kunnighet och initiativförmåga än nyssnämnda ämbetsverk torde ha förutsatt, finner jag mig icke kunna tillstyrka en placering av denne befattningshavare i högre lönegrad än Eo 27. Någon befattning såsom biträdande ingenjör bör, i varje fall innan erfarenheter vunnits, icke uppföras å personalförteckningen.

Även antalet befattningar såsom forskningsassistent respektive föreståndare för försöksstation, bådadera i lönegrad Eo 24, bör enligt min mening kunna i avvaktan på ytterligare erfarenheter begränsas från av nämnden föreslagna 10 till sammanlagt 7. En förutsättning härför är dock, att så gynnsamma villkor i fråga om meritberäkning och rätt att vid anstalten utföra examensarbeten kunna erbjudas yngre forskare, att den fasta kadern på sätt i det föregående antytts kan utfyllas med erforderligt antal mera tillfälligt anställda. Av samma skäl torde vidare antalet forskningsassistenter i lönegrad Eo 22 kunna begränsas från föreslagna 3 till 2. Mot förslaget att inrätta en byråingenjörsbefattning i lönegrad Eo 24, närmast avsedd för en assistent åt anstaltens chef och med placering å utredningssektionen, har jag intet att erinra.

Jag vill framhålla, att den av nämnden angivna fördelningen av forskningspersonalen på olika avdelningar eller däremot svarande arbetsuppgifter enligt min mening bör betraktas allenast såsom en beräkningsgrund. Av denna anledning har jag icke ansett erforderligt att precisera dispositionen av de befattningar, som innefattas i det av mig framlagda modifierade personalförslaget.

Med hänsyn till vad fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket anført beträffande den av forskningsnämnden föreslagne kamrerarens arbetsuppgifter synes mig fog finnas för en placering av denna befattning i lönegraden A 24 i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag. Med en dylik lönesättning torde det bliva möjligt att för befattningen förvärva en väl kvalificerad kraft. Däremot har jag icke blivit övertygad om nödvändigheten av att, såsom riksräkenskapsverket föreslagit, utbyta den av forskningsnämnden förordade befattningen såsom kontorist i lönegrad A 9 mot en kassörsbefattning i A 11.

Mot forskningsnämndens förslag, att på anstaltens personalförteckning skola uppföras tre beställningar för militärassistenter, av vilka en majors- eller kaptensbeställning och två kaptensbeställningar, har jag intet annat att erinra än att förstnämnda beställning lämpligen synes böra uppföras på personalförteckning för fälttygkåren, medan de två sistnämnda böra upptagas å marinens respektive flygvapnets personalförteckning. Till frågan om och i vad mån tilläggsarvode bör utgå till nu ifrågavarande militärassistenter torde jag få återkomma i samband med anmälan av 1943 års arvodesakkunnigas förslag till arvodesreglering vid försvaret.

Då den vid arméförvaltningens tygavdelnings elektrotekniska laboratorium tjänstgörande tygverkmästaren av 2:a klassen icke torde kunna undvaras i den verksamhet, som även framdeles skall bedrivas vid nämnda laboratorium, kan jag icke tillstyrka forskningsnämndens förslag att överflytta berörda befattning till forskningsanstalten. Behovet av verkmästare vid forskningsanstalten torde få tillgodoses genom anställande av icke-ordinarie personal.

I här ej särskilt angivna hänseenden har jag icke funnit anledning till erinran mot forskningsnämndens förslag i vad avser anstaltens personalorganisation.

Från nu angivna utgångspunkter skulle den personal, som bör uppföras å personalförteckningen för forskningsanstalten, komma att omfatta följande tjänstemän å ordinarie stat, nämligen 1 överdirektör i lönegrad C 10, 3 avdelningschefer i högst lönegrad C 7, 3 laboratorer i högst C 5, 1 kam-

rerare i A 24, 1 kontorist i A 9, 1 institutionsvaktmästare i A 7, 1 kansli-
biträde i A 7 och 2 expeditivsvakter i A 5, följande *tjänstemän å över-
gångsstat*, nämligen 1 professor i lönegrad A 30, 1 ingenjör i A 27, 1
laborator i A 26 och 1 kemisk assistent i A 22 ävensom följande *extra
ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20*, nämligen 1 verkstadschef i
Eo 27, 1 byråingenjör, 6 forskningsassistenter och 1 föreståndare för försöks-
station, samtliga i Eo 24, samt 2 forskningsassistenter i Eo 22. Förslag
till personalförteckning för anstalten torde för riksdagens godkännande få
framläggas i samband med äskande av anslag för budgetåret 1945/46. För
det fall, att tjänstemän å övergångsstat skulle förordnas att tills vidare inne-
hava eller uppehålla annan befattning vid anstalten, bör föreskrivas, att
befattningen å övergångsstat under tiden för förordnandet icke må uppehållas
av vikarie.

Med hänsyn till önskemålet att säkerställa en smidig övergång till den
nya ordningen bör det enligt min mening få ankomma på Kungl. Maj:t att
bestämma tidpunkten därför. Även om förberedelserna för övergången komma
att kräva viss tid och omorganisationen icke torde kunna vara genomförd
i full utsträckning före den 1 juli 1945, böra styrelse och chef för anstalten
samt chefer för forskningsavdelningar dessförinnan tillsättas för att bi-
träda vid arbetet med omorganisationens genomförande. Ytterligare vissa
befattningar för mera kvalificerade forskare synas böra stå till förfogande
redan på ett tidigt stadium. I vad avser forskningsverksamheten inom
kemien och angränsande fack, där organisationen redan nu är förhål-
landevis fast utformad, torde särskilda åtgärder redan under innevarande
budgetår icke vara av behovet påkallade. Jag förutsätter sålunda, att
personalförteckning och avlöningsstat för försvarsväsendets kemiska an-
stalt skola tillämpas intill budgetårets slut, oavsett att kemiska anstalten
redan dessförinnan kan bliva administrativt inordnad såsom en del av
försvarets forskningsanstalt. Jag förordar emellertid, att Kungl. Maj:t be-
myndigas att från tidpunkt under budgetåret, som Kungl. Maj:t må äga
bestämma, tillsätta såväl överdirektören som vissa närmast för den militär-
fysiska och den teletekniska verksamheten avsedda högre befattningshavare,
nämligen 2 avdelningschefer i högst lönegrad C 7 och 2 laboratorer i högst
lönegrad C 5. För bestridande av kostnaderna härför torde å tilläggsstat för
innevarande budgetår böra anvisas ett förslagsanslag av 35 000 kronor. I
övrigt böra från och med nyssnämnda tidpunkt intill utgången av innevarande
budgetår de medel, som redan finnas anvisade för olika med kemiska an-
staltens verksamhet sammanhängande ändamål samt för viss militär forsk-
ningsverksamhet, få användas för den vid försvarets forskningsanstalt be-
drivna verksamheten. Därest det visar sig lämpligt att samtidigt med forsk-
ningsanstaltens inrättande avveckla den nu arbetande forskningsnämnden,
torde jämväl för dennas verksamhet under innevarande budgetår anslagna
medel få tagas i anspråk för forskningsanstalten.

Beträffande dispositionen från och med nästa budgetår av de befattningar,
som beröras av omorganisationen och för närvarande äro uppförda på perso-
nalförteckningen för kemiska anstalten, synes annat icke vara att anföra än
att av de båda nu förefintliga tygförvaltarbeställningarna den i lönegrad Ca 18
eller Ca 15 uppförda bör överföras till tygstaten, medan beställningen i Ca 15,
som nu är vakant, torde böra avföras ur personalförteckningen.

Beträffande den lämpliga platsen för uppförande av erforderliga nybygg-
nader för den militärtekniska forskningen föreligger ett flertal alternativ.
Huvudförslagen äro två. Enligt det ena, betecknat såsom alternativ II, skulle
militärfysiska institutet förläggas till Ladugårdsgårde i Stockholm och

kemiska anstalten utbyggas vid sin nuvarande förläggningsplats Lilla Urs-vik, medan den teletekniska institutionen skulle utbyggas vid Frösunda. Enligt det andra huvudförslaget, betecknat såsom alternativ V, skulle samtliga institutioner förläggas i anslutning till kemiska anstalten vid Lilla Urs-vik. De totala byggnadskostnaderna ha av byggnadsstyrelsen beräknats till följande belopp, nämligen 3 019 000 kronor för alternativ II och 2 775 000 kronor för alternativ V.

De sålunda beräknade kostnaderna äro avsevärda. Ehuru det är angeläget, att forskningsanstalten erhåller tjänliga lokaler, och det är ovedersägligt, att modern vetenskaplig forskning ställer mycket stora krav på lokalernas storlek och standard, finner jag påkallat, att anläggningskostnaderna nedbringas i den mån så kan ske utan allvarligare olägenheter för anstaltens verksamhet. Sett enbart ur kostnadssynpunkt skulle alternativ V vara att föredraga. För detta alternativ talar jämväl önskvärdheten av att giva anstalten en samlad förläggning, varigenom driftkostnaderna borde kunna nedbringas. Frågan om anstaltens förläggning har emellertid även andra sidor. Sålunda är det icke klarlagt, att ej den närbelägna radioanläggningen i Spånga kan inverka störande på verksamheten vid anstaltens avdelning för teleteknik. Tänkbart är med hänsyn härtill, att en förläggning av denna avdelning till annan plats kan visa sig förmånligare eller kanske rent av nödvändig. Även andra omständigheter måste i förevarande sammanhang beaktas. I betraktande härav finner jag icke möjligt att nu fatta ståndpunkt till frågan om anstaltens förläggning. Avgörandet härav måste enligt min mening bliva beroende på ytterligare utredning. För bestridande av kostnaderna för denna utredning samt för utarbetande av ritningar m. m. torde å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra anvisas ett belopp av 100 000 kronor. Det är min avsikt att, när denna utredning avslutats, förelägga riksdagen förslag i fråga om anstaltens förläggning och därmed sammanhängande byggnadskostnader.

Vidkommande de av forskningsnämnden berörda kostnads- och anslagsfrågorna må — utöver vad som framgår av det redan sagda — följande anföras.

De begränsningar av den fasta kadern vid anstalten, som i det föregående föreslagits, medföra en minskning av avlöningskostnaderna i förhållande till forskningsnämndens förslag med omkring 60 000 kronor. Erinras må vidare, att kostnaderna för avlöning av de föreslagna militärassistenterna, omkring 25 000 kronor, enligt vad i det föregående anförts skulle komma att belasta försvarsgrenarnas avlöningsanslag. Ytterligare någon minskning av anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal bör kunna ske, varigenom netto-utgiften under avlöningsanslaget för anstalten skulle komma att uppgå till omkring 555 000 kronor. I likhet med försvarets civilförvaltning och riksräkenskapsverket anser jag, att anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal bör uppföras såsom obetecknad.

Med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som torde komma att åvila styrelsen för anstalten, synes intet vara att erinra mot att ledamot av styrelsen tillerkännes ett arvode av 20 kronor för varje sammanträdesdag. Samma arvode bör tillkomma ordföranden. Då jag delar nämndens uppfattning, att ordföranden bör ägna verksamheten aktivt intresse och i viss utsträckning offra tid och krafter åt dess angelägenheter, har jag intet att erinra mot att ordföranden därutöver får uppbära särskild ersättning, vilken dock för ernående av större överensstämmelse med andra motsvarande arvoden synes böra begränsas till 2 000 kronor för år. Dessa arvoden böra utgå av en å avlöningsstaten uppförd anslagspost till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Det av forskningsnämnden för omkostnader beräknade anslaget bör kunna något begränsas. För resekostnader m. m. bör det vara tillräckligt att beräkna sammanlagt 20 000 kronor, varvid jag förutsätter, att arvoden till styrelsens ledamöter bestridas från anslaget till avlöningar. För expenser torde böra beräknas 85 000 kronor, för anskaffning och underhåll av apparater, maskiner, verktyg och inventarier 70 000 kronor samt för materialier och andra omkostnader 225 000 kronor. För nu berörda ändamål ävensom för sjukvård torde således böra beräknas ett belopp av tillhoppa i avrundat tal 400 000 kronor. Till frågan, huruvida sistnämnda anslagsposter på sätt riksräkenskapsverket föreslagit delvis böra upptagas under särskilt anslag, torde jag i annat sammanhang få fatta ståndpunkt.

Forskningsnämnden har föreslagit, att utöver vad förut sagts ett särskilt forskningsanslag av 500 000 kronor skulle anvisas. Från detta anslag skulle bestridas dels avlöningskostnaderna till sådan personal vid anstalten, som icke kan anses tillhöra den fasta kadern, dels ock kostnader för forskning på anstaltens föranledande vid institution eller företag utanför anstalten. Med hänsyn till att jag i det föregående föreslagit vissa minskningar i den av forskningsnämnden föreslagna fasta kadern, vilket med nödvändighet torde medföra ökad belastning å forskningsanslaget, föreslår jag, att detta anslag — jämfört med forskningsnämndens förslag — höjes med 25 000 kronor. I samband härmed må anmärkas, att reglerande bestämmelser rörande högsta ersättning till befattningshavare med avlöning från forskningsanslaget torde böra meddelas av Kungl. Maj:t. Såsom särskilda uppborädsmedel böra på staten för anslaget — i likhet med vad för innevarande budgetår skett i fråga om anslaget till Kemiska anstalten: Forskningsverksamhet — upptagas bidrag från civilförsvarsstyrelsen till forskningsverksamhet samt ersättning från sistnämnda ämbetsverk och arméförvaltningens tygavdelning för efterprovning och efterbesiktning av gasskyddsmateriel med sammanlagt 55 000 kronor ävensom övriga uppborädsmedel med ett formellt belopp av 100 kronor. Härutöver böra i enlighet med nu gällande ordning för forskningsverksamhet m. m. få användas de medel, som — utöver beloppen å 55 000 kronor och 100 kronor — tillföras anslaget såsom särskilda uppborädsmedel. Nettoutgiften under anslaget skulle i enlighet härmed kunna beräknas till (525 000 — 55 100 =) i runt tal 470 000 kronor.

I detta sammanhang må erinras, att vissa av de uppfinningar, som framgått som resultat av den inom försvarsväsendet bedrivna forskningsverksamheten, visat sig äga ett ej obetydligt ekonomiskt värde och torde kunna komma även civil verksamhet tillgodo. Motsvarande fördelar torde vara att förvänta av den vid den nya forskningsanstalten bedrivna verksamheten. Det synes förtjänt av övervägande, om icke den vinst, som blir följderna av en exploatering av dylika uppfinningar, borde i en eller annan form tillgodoföras anstalten för att, så långt vinsten försloge, användas för anstaltens drivande. Utan närmare utredning av hithörande spörsmål är jag icke beredd att nu framlägga förslag i ämnet. Det bör få ankomma på styrelsen för anstalten att i samråd med krigsmaterielverket verkställa den erforderliga utredningen.

De av forskningsnämnden beräknade engångskostnaderna — förutom byggnadskostnader — bliva i viss mån beroende av omfattningen av det byggnadsprogram, som slutligt fastställles. I avbidan därpå är det icke möjligt att verkställa en säkrare beräkning av dessa kostnader. Närmare kalkyler i sådant hänseende torde få framläggas av anstaltens blivande ledning. Jag räknar emellertid i detta sammanhang med att ifrågavarande kostnader skola kunna minskas med åtminstone 35 000 kronor till 550 000 kronor.

Tillhoppa skulle således de årliga kostnaderna för forskningsanstalten komma att uppgå till (25 000 + 555 000 + 400 000 + 470 000 =) 1 450 000 kronor. I samband därmed bortfalla från och med ingången av nästa budgetår för innevarande budgetår utgående anslag till Kemiska anstalten: Avlöningar, Kemiska anstalten: Omkostnader, Kemiska anstalten: Forskningsverksamhet, Kemiska anstalten: Utrustning av köldlaboratorium, Försvarets forskningsnämnd samt Viss militär forskningsverksamhet om (129 700 + 35 000 + 335 000 + 30 000 + 37 000 + 520 000 =) 1 086 700 kronor. Vid en jämförelse mellan kostnaderna torde böra frånräknas engångsanslaget till utrustning av köldlaboratorium om 30 000 kronor, varigenom summan minskas till 1 056 700 kronor. Den årliga kostnadsökningen i följd av forskningsanstaltens inrättande skulle alltså uppgå till (1 450 000 — 1 056 700 =) i runt tal 390 000 kronor. Då vissa av de anslag som nu utgå för motsvarande ändamål temporärt höjts med hänsyn till nu rådande förhållanden, torde kostnadsökningen i jämförelse med de normalt för verksamhet av detta slag tidigare avsedda medlen vara större än det senast anförda beloppet utvisar. Å andra sidan måste beaktas, att vårt lands organisation på detta område hittills kunnat endast ofullständigt utbyggas och på intet sätt kan mäta sig med de resurser, som andra länder — även med vårt land jämförbara — förfoga över.

Jag vill framhålla, att förenämnda kostnadsberäkningar icke äro att betrakta såsom i alla detaljer slutgiltiga. Jag förutsätter, att smärre jämkningar i huvudsak inom den angivna kostnadsramen kunna komma att föreslås i samband med framläggandet av anslagsäskanden för nästkommande budgetår. Utgifterna för anstalten torde få belasta femårsplanens kostnadsram.

En sammanfattning av huvuddragen i det nu framlagda förslaget kan göras i följande punkter.

1. För samordnande av den nu på många händer splittrade naturvetenskapligt-tekniska forskningsverksamheten för militära ändamål inrättas en försvarets forskningsanstalt.

2. Anstalten har att fördela forskningsuppgifter av militärt intresse mellan utomstående laboratorier i den mån så låter sig göra och i övrigt med egna resurser söka lösa problemen.

3. I fråga om den fotografiska och fotogrammetriska samt den flygtekniska forskningen förutsättes ingen ändring i nuvarande organisation.

4. Anstalten skall lyda direkt under Kungl. Maj:t.

5. Anstalten ställes under ledning av en styrelse.

6. Det löpande arbetet inom anstalten sammanhålles av en överdirektör och chef för anstalten.

7. Erforderlig kontakt med myndigheter och institutioner bör uppehållas — förutom genom styrelsens ledamöter — i obundna former. Något forskningsråd avses icke för detta ändamål.

8. Kontakten med de militära staberna och förvaltningsmyndigheterna uppehålls — förutom genom styrelsens ledamöter — genom militärassistenter. Föreskrifter utfärdas till säkerställande av att forskningsanstalten erhåller del av in- och utländska rön berörande anstaltens verksamhetsområde. Överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna få direktiv- respektive anvisningsrätt i förhållande till anstalten. Såsom biträde vid fullgörandet av hithörande arbetsuppgifter erhåller överbefälhavaren en regementsofficer, ingående i hans personliga stab. För ändamålet överflyttas en tjänst från den nuvarande kemiska anstalten. Särskild forskningsavdelning inom försvarsstaben upprättas icke.

9. Anstaltens inre organisation begränsas till tre fasta avdelningar. Ett sammanförande av vissa kemiska laboratorier eftersträvas. För särskilda ändamål kunna bildas tillfälliga arbetsgrupper.

10. Till anstalten knytes ett begränsat antal mera fast anställda forskare, dels ordinarie, på viss tid eller tills vidare tillsatta i lönegrader å löneplan C enligt civila avlöningsreglementet, dels arvodesanställda, dels extra ordinarie. Härtill kommer viss biträdespersonal. Den fasta kadern utökas alltefter omständigheterna med tillfälligt anställd personal.

11. Övergången till den nya ordningen sker vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer. I full utsträckning genomföres omorganisationen dock ej före den 1 juli 1945.

Erfarenheterna från det moderna kriget visa på vikten och betydelsen av forskningsverksamhet på det militära området. Genom utnyttjandet av vetenskap och teknik hava nya försvarsmetoder och försvarsmedel konstruerats, vilka varit av väsentlig betydelse för krigföringen. Ej minst för ett litet land med i övrigt begränsade resurser är det i hög grad påkallat, att alla möjligheter, som forskningen på detta område kan erbjuda, tillvaratagas för höjandet av försvarsmedlens kvalitet och därmed för stärkandet av landets försvarskraft.

Den forskningsverksamhet för militära ändamål, som förekommer i vårt land, är fördelad på ett flertal från varandra skilda organ. Såsom i ärendet framhållits lider denna forskning av splittring och isolering. Dess i stort sett provisoriska karaktär försvårar möjligheten av att i verksamheten bibehålla skicklig arbetskraft, varigenom kontinuiteten i arbetet äventyras. Det har därför befunnits vara av vikt att samordna denna forskning under en gemensam enhetlig ledning och i sådant syfte har föreslagits inrättandet av en försvarets forskningsanstalt. Förslaget i fråga innebär, såsom departementschefen understrukt, icke att tillskapa ett nytt organ med uppgifter, som sakna motsvarighet inom den nuvarande försvarsorganisationen, utan avsikten är främst att samordna och effektivisera samt att åstadkomma ett gemensamt utnyttjande av tillgängliga tekniska resurser. Med hänsyn till vad sålunda anförts, finner sig utskottet kunna tillstyrka, att den föreslagna forskningsanstalten inrättas.

I fråga om tidpunkten för den nya organisationens ikraftträdande föreslås i motionen I: 352, att med frågan om anstaltens inrättande bör anstå tills lugnare förhållanden inträtt. Vad i motionen anförts till stöd härför har utskottet icke funnit övertygande. Utskottet hyser för sin del den uppfattningen, att det ur skilda synpunkter — ej minst angelägenheten av att redan nu till ifrågavarande forskningsverksamhet knyta vissa forskare, vilka på grund av de nuvarande mera osäkra anställningsformerna kunna befaras söka sig till andra och säkrare verksamhetsfält — knappast kan anses välbetänkt att ställa denna fråga på framtiden. Utskottet delar därför departementschefens mening, vilken vunnit stöd såväl av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna som ett flertal andra remissmyndigheter, att förslaget snarast möjligt bör genomföras. Det förhållandet att vissa icke oväsentliga detaljer i förslaget — såsom förläggningssort och byggnadskostnader — ännu icke blivit fullt klarlagda, synes utskottet, med hänsyn till att det här gäller en försvarsangelägenhet av utomordentlig vikt, icke böra vara av avgörande betydelse för ett

Utskottet.

ståndpunkttagande till principfrågan. Av det anförda följer, att utskottet avstyrker förberörda motion I: 352.

Då utskottet tillstyrker inrättandet av den föreslagna anstalten vill utskottet samtidigt uttala sin förväntan, att åt densamma icke gives en alltför vidlyftig och omfattande organisation. Det synes utskottet alltså angeläget, att all återhållsamhet iakttages vid anstaltens utbyggande. Redan det förhållandet att anstalten skulle till huvudsaklig uppgift hava att samordna och leda forskningsuppgifterna talar för att anstalten bör kunna hållas inom ganska snäva gränser. Det har framhållits, att tillgången på verkligt kvalificerade forskare i vårt land är ytterst begränsad och att det mött stora svårigheter att tillgodose det civila behovet av forskare. Även detta är ett skäl, som enligt utskottets mening motiverar en begränsad organisation.

Till vad departementschefen anfört i fråga om de allmänna riktlinjerna för verksamheten kan utskottet i princip ansluta sig. Samma gäller beträffande uppgifterna för den föreslagna forskningsorganisationen. Dessa uppgifter hava sammanfattningsvis angivits vara att följa den allmänna naturvetenskapliga och tekniskt-vetenskapliga utvecklingen med hänsyn tagen till militära behov och den militära taktiskt-tekniska utvecklingen, att samordna och stimulera forskningsverksamhet för vissa militära ändamål vid allmänna vetenskapliga institutioner samt inom industrien ävensom att bedriva forskning vid en direkt för militärt ändamål inrättad forskningsanstalt.

Enligt departementschefens förslag borde anstalten ställas under ledning av en styrelse direkt under Kungl. Maj:t. Denna styrelse, som skulle vara ett samlande organ såväl inåt som utåt, har förutsatts besitta erforderlig sakkunskap på de olika områden, som forskningsverksamheten kommer att omspanna. För sammanhållande av det löpande forskningsarbetet inom anstalten föreslås tillsättandet av en överdirektör såsom chef för anstalten. Enligt förslaget skulle denne vara såväl administrativ som vetenskaplig chef.

Gentemot detta förslag ställes i motionen II: 560 en organisation, enligt vilken den direkta ledningen av forskningen skulle — i den mån den icke är av sådan art, att den bör överlätas på styrelsen — ligga på ett antal väl kvalificerade forskare. Vidare föreslås, att anstaltschefens befogenheter borde inskränka sig till enbart det administrativa området och att denne administrative chef för att främja samarbetet med de militära myndigheterna borde vara militär.

I valet mellan dessa organisationsmöjligheter har utskottet icke kunnat finna motionärens förslag innebära en bättre lösning av problemet än den av departementschefen förordade. Utskottet förmenar, att med de kvalifikationer, som förutsatts — hög naturvetenskaplig allmänbildning — överdirektören genom sin ledande och samordnande verksamhet skulle kunna stimulera och befrukta forskningsarbetet, utan att därmed, såsom från vissa håll befarats, forskarnas rörelsefrihet och självständiga ställning komme att äventyras eller deras initiativkraft att försvagas. Ur synpunkten av att åstadkomma ett effektivt arbetande forskningsorgan synes utskottet departements-

chefsförslaget vara ägnat att bättre fylla de fordringar, som i detta avseende böra uppställas. I fråga om forskningsanstaltens ledning tillstyrker sålunda utskottet det av departementschefen härutinnan framlagda förslaget och avstyrker alltså motionen i denna del. Någon anledning att här närmare ingå på frågan om styrelsens sammansättning anser utskottet icke föreligga. Det synes utskottet lämpligt, att det på sätt föreslagits får ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare övervägande träffa avgörande härutinnan.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att överdirektören skall ingå i styrelsen som ledamot och föredragande. Härav följer att utskottet icke kan tillstyrka det i motionen II: 560 väckta förslaget, att avdelningsföreståndarna skola tjänstgöra som föredragande i styrelsen. Detta utesluter givetvis icke, att, när så kan anses särskilt påkallat och lämpligt, även avdelningsföreståndarna kan beredas tillfälle att föredraga vissa ärenden.

Ej heller motionärens förslag att för samarbetet mellan avdelningarna inrätta ett s. k. samarbetskollegium kan utskottet tillstyrka. Enligt utskottets mening ligger det i sakens natur, att de vid anstalten anställda forskarna böra sammanträffa för att diskutera uppkommande problem, men att åt dessa sammankomster giva en organisatorisk utformning synes utskottet varken behöfligt eller lämpligt.

Enligt forskningsnämndens förslag skulle till anstalten knytas ett rådgivande organ, benämnt försvarets forskningsråd. Då utskottet icke blivit övertygat om nödvändigheten av att inrätta ett dylikt organ, kan utskottet i likhet med departementschefen icke tillstyrka förslaget i fråga. Samma gäller den föreslagna forskningsavdelningen inom försvarsstaben. Båda förslagen skulle, om de genomfördes, leda till en enligt utskottets mening betydande överorganisation. Erforderlig kontakt mellan de militära myndigheterna och forskningsanstalten synes utskottet lämpligen kunna ske genom att såsom departementschefen föreslagit placera militärassistenter till tjänstgöring vid anstalten samt till överbefälhavarens förfogande ställa en regementsofficer.

Vad departementschefen anfört i anslutning till forskningsnämndens synpunkter på frågan om organisationen av arbetet inom forskningsanstalten har icke givit utskottet anledning till något särskilt uttalande.

I fråga om forskningsanstaltens inre organisation har utskottet redan inledningsvis framfört sina betänkligheter mot att åt anstalten gives alltför stor omfattning. Utifrån denna synpunkt synes den organisationsplan, som departementschefen nu framlagt och vilken innebär en avsevärd reducering i förhållande till forskningsnämndens förslag, kunna godtagas. Utskottet tillstyrker sålunda, att anstalten uppdelas på tre huvudavdelningar, vilka avdelningar alltså skulle utgöra kärnan i organisationen. Härtill skulle komma tillfälliga arbetsgrupper, kansli och utredningssektion samt försöksstationer, verkstad m. m. Att såsom framhållits jämkningar kunna visa sig erforderliga vid de ytterligare överväganden, som måste föregå det slutliga fastställandet av organisationen, torde ligga i sakens natur.

Utskottet övergår härefter till frågan om personaluppsättning och löneställning. Till de allmänna synpunkter, departementschefen anlagt på frågan om personalorganisationens omfattning, kan utskottet helt ansluta sig. Utskottet delar sålunda, bland annat, departementschefens uppfattning, att antalet med pensionsrätt förenade tjänster å löneplan C bör kunna begränsas och att det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna besluta, i vilka fall befattningarna å nämnda löneplan skola tillsättas medelst förordnande på viss tid eller allenast tills vidare. Det bör vidare stå Kungl. Maj:t fritt att i det fall, då så visar sig lämpligt, temporärt utbyta en eller flera av de föreslagna högre extra ordinarie befattningarna mot extra tjänster i motsvarande lönegrader.

Vidkommande personaluppsättningen får utskottet under hänvisning till vad utskottet ovan anfört framhålla angelägenheten av att viss återhållsamhet i fråga om antalet befattningshavare iakttages. Det av departementschefen härutinnan framlagda förslaget, vilket i förhållande till forskningsnämndens beräkningar innebär en ganska avsevärd reducering av antalet befattningshavare, synes utskottet väl avvägt och därför kunna godtagas. Det i motionen II: 560 gjorda yrkandet om en utökning i förhållande till nämnda förslag med ej mindre än sju befattningar kan utskottet ur ovan angivna synpunkter således icke tillstyrka. Vad särskilt angår motionärens förslag om anställande av en biträdande ingenjör finner utskottet i likhet med departementschefen, att någon sådan befattning icke bör, åtminstone innan erfarenheter vunnits, uppföras å personalförteckningen.

Med avseende å personalens löneställning anser utskottet förslaget om alternativa lönegradsplaceringar för avdelningschefstjänsterna vara med hänsyn till här föreliggande särskilda förhållanden välgrundat och tillstyrker det samma. Vad därvid föreslagits såsom högsta lönegrad kan utskottet jämväl tillstyrka. Enligt departementschefsförslaget skulle — i syfte att minska antalet fast anställda — vissa forskare anställas mot arvoden och övriga förmåner utom pension motsvarande högst vad som härutinnan utgår till befattningshavare i lönegrad C 5. Någon anledning att, såsom i motionen II: 560 yrkats, redan nu hänföra dessa forskare till C-planen kan utskottet icke finna, särskilt som departementschefen förutsatt, att i den mån förhållandena vid forskningsanstalten stabiliseras fråga kan uppkomma att utbyta jämväl vissa av dessa arvodesbefattningar mot mera fasta tjänster å nämnda löneplan. Utskottet avstyrker alltså motionen i denna del. Likaså avstyrker utskottet samma motion, i vad den avser verkstadschefens löneställning. Departementschefens förslag att placera denne befattningshavare i lönegraden Eo 27 synes utskottet i förhållande till de olika meningar, som gjort sig gällande på denna punkt, vara att betrakta såsom en lämplig medelväg. Beträffande lönesättningen för personalen i övrigt har departementschefsförslaget icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet övergår härefter till frågan om nybyggnader för den militärtekniska forskningen. I detta ämne har forskningsnämnden framlagt fem alter-

nativ. Nämndens majoritet har förordat alternativ V, enligt vilket samtliga institutioner skulle förläggas i anslutning till kemiska anstalten vid Lilla Ursvik, under det att minoriteten anslutit sig till alternativ II, enligt vilket militärfysiska institutet skulle förläggas till Ladugårdsgårde och kemiska anstalten utbyggas vid Lilla Ursvik, medan teletekniska anstalten skulle utbyggas vid Stora Frösunda. I motionen II: 560 har yrkats, att frågan löses i enlighet med sistnämnda förslag. Departementschefen har i betraktande av flera med denna fråga sammanhängande omständigheter icke funnit möjligt att nu fatta ståndpunkt till detta ärende utan ansett att avgörandet därav måste bliva beroende på ytterligare utredning. Redan med hänsyn härtill och då det enligt utskottets mening icke kan anses oundgängligen påkallat, att detta spörsmål löses i förevarande sammanhang föreslår utskottet, att motionen i nu omhandlade del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Det må här vidare framhållas, att alternativ II av förslagsställarna närmast synes vara motiverat av behovet av att kunna åstadkomma nära samverkan mellan forskarna och de militära myndigheterna. Utskottet kan icke tillmäta detta argument någon avgörande betydelse, då erforderlig kontakt kan nås på annat sätt. Dessutom anser utskottet, att den splittrade förläggningen på tre olika håll, som sistnämnda alternativ innefattar, ur kostnadssynpunkt är ägnad att framkalla starka betänkligheter. Utskottet förutsätter, att det vid den kommande utredningen skall bliva möjligt att lösa forskningsanstaltens byggnadsfråga på ett sätt, som leder till ett förbilligande av kostnaderna utan att därigenom organisationens möjligheter att fullgöra sina uppgifter efter sättas.

Med avseende å kostnads- och anslagsfrågorna har utskottet efter verkställd prövning i stort sett icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen framlagda beräkningarna liksom ej heller mot vad som i samband därmed uttalats. Såsom i propositionen framhållits äro dessa beräkningar icke slutgiltiga utan det har av departementschefen förutsatts, att smärre jämkningar i huvudsak inom den angivna kostnadsramen kunna komma att föreslås i samband med framläggandet av anslagsäskanden för nästa budgetår. I vad de i motionen II: 560 gjorda yrkandena i förevarande avseende skilja sig från departementschefens förslag avstyrker utskottet desamma.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tidpunkten för övergången till den nya organisationen, vilken förutsättes icke vara genomförd i full utsträckning före den 1 juli 1945. Då styrelse och chef för anstalten samt chefer för forskningsavdelningar dessförinnan böra tillsättas för att biträda vid omorganisationens genomförande, synes utskottet lämpligt att, såsom departementschefen föreslagit, Kungl. Maj:t bemyndigas att från tidpunkt under innevarande budgetår, som Kungl. Maj:t må äga bestämma, tillsätta såväl överdirektören som vissa högre befattningshavare, nämligen två avdelningschefer i högst lönegrad C 7 och två laboratorer i högst lönegrad C 5. Å personalförteckningen för innevarande budgetår böra alltså nu nämnda be-

fattningshavare uppföras. I motionen II: 560 har yrkats, att befattningarna såsom avdelningsföreståndare och laborator utbytas mot benämningen forskare. Då utskottet icke kan finna rimlig anledning föreligga att frångå de av departementschefen angivna hävdvunna benämningarna, avstyrker utskottet motionen jämväl i denna del.

Det för innevarande budgetår äskade anslaget av 35 000 kronor till avlöningar m. m. till de i personalförteckningen upptagna befattningshavarna tillstyrkes av utskottet ävensom det begärda investeringsanslaget av 100 000 kronor till nybyggnad för försvarets forskningsanstalt, vilket senare belopp närmast är avsett för ytterligare utredning och ritningar m. m.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 352 och II: 560,

a) besluta, att en försvarets forskningsanstalt skall från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas, inrättas och organiseras efter i huvudsak den plan, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944 angivits;

b) godkänna följande personalförteckning för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Personalförteckning.

Befattning	Lönegrad
Tjänstemän å ordinarie stat.	
1 överdirektör	C 10
2 avdelningschefer	högst C 7
2 laboratorer	» C 5;

c) godkänna följande avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas under budgetåret 1944/45 från och med tidpunkt, som må av Kungl. Maj:t bestämmas:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 31 000
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 4 000
	Summa kronor 35 000;

d) till *Försvarets forskningsanstalt*: *Avlöningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kronor;

e) till *Nybyggnad för försvarets forskningsanstalt* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under försvars-

väsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Stockholm den 1 december 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Lindström, Bäcklund, Holmström, Heiding, Gustaf Karlsson, Sundberg* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Ward, Persson* i Falla, *Persson* i Tidaholm, *Nilsson* i Steneberg, *Lindholm*, fru *Alvén*, herrar *Lundberg* i Hälsingborg, *Akerström, Norup* och *Onsjö*.

Reservationer:

1) av herr *Pauli*;

2) av herrar *Gustaf Karlsson* och *Akerström*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet har funnit övervägande skäl tala för att inrättandet av en försvarets forskningsanstalt tills vidare bör anstå. I nuvarande läge torde en dylik anstalt näppeligen kunna öka landets värnkraft. Avgörandet om en särskild forskningsanstalt för försvaret bör därför fattas under mera lugna och normala förhållanden, vilket även framhållits av styrelsen för Chalmers tekniska högskola.

Starka skäl synas även tala för att ytterligare undersökningar verkställas för att få klarlagt om icke den vetenskapliga forskning, som ur försvarets synpunkt anses önskvärd, skulle på lämpligt sätt kunna knytas till inom landet redan befintliga vetenskapliga institutioner. Förutsättningen för en dylik anknytning måste dock vara, att forskningen för de fredliga behoven icke inskränkes eller försvåras.

Även om det enligt förevarande proposition icke är fråga om annat än ett principbeslut, vid vars fattande alla detaljspörsmål icke behöva vara klarlagda, har dock utskottet funnit det önskvärt, att åtminstone frågan om platsen för den föreslagna anstalten varit allsidigt belyst och att kostnaden för byggnaderna kunnat med någorlunda säkerhet angivas vid principavgörandet. Därest förhållandena efter fredsslutet skulle motivera en forskningsverksamhet för försvaret av i propositionen antydd omfattning, synes det

nödvändigt, att angivna detaljspörsmål dessförinnan bliva föremål för noggrann och ingående undersökning.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med bifall till motionen I: 352 och med avslag å motionen II: 560, avslå förevarande proposition.»;

3) av herr *Persson* i Tidaholm och fru *Alvén*.